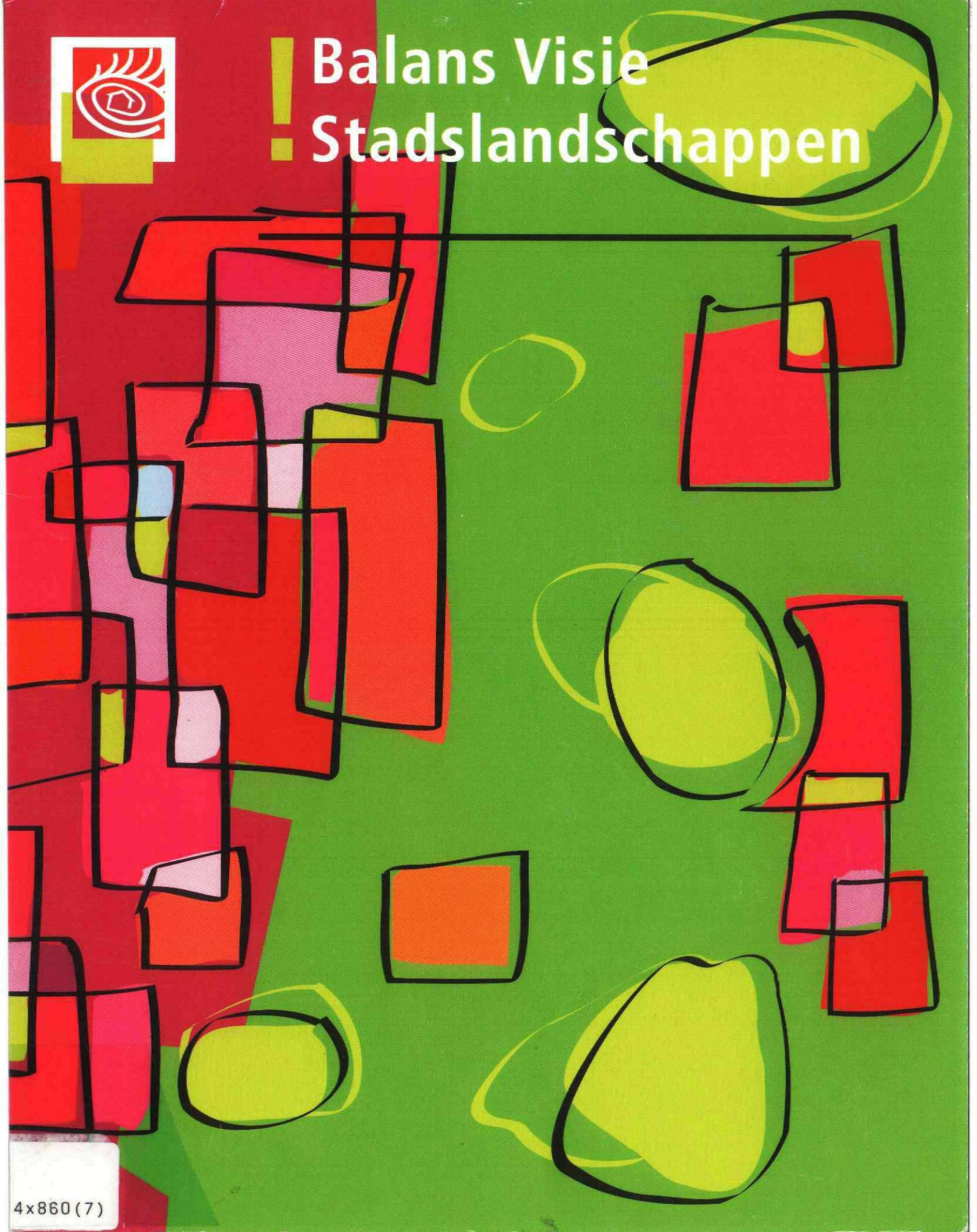

Balans Visie Stadslandschappen

Balans Visie Stadslandschappen

Stadsk

Stad : 74x860

Stad :

Stad :

Stad :

Stad : 1996400504

Stad, natuurbeheer
Stad

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

landbouw, natuurbeheer
en visserij

Bijlage: 1

DN.964326 13 september 1996

Balans Visie Stadslandschappen

In de nota Dynamiek en Vernieuwing (TK 24.140, nr. 1-2) is de Visie Stadslandschappen (VSL) aangekondigd als bijdrage aan de discussie over de toekomst van het ruimtelijke beleid ten aanzien van groen en verstedelijking.

Uitgangspunt voor mij is de gedachte dat een betere afstemming van verstedelijking en groen kan bijdragen aan de versterking van een hoogwaardig woon-, werk- en leefklimaat.

Het rijksbeleid, zoals dat onder meer is verwoord in het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) en de Vierde nota over de ruimtelijke ordening Extra (VINEX) biedt al een aantal handvatten om verstedelijking en groene functies beter op elkaar af te stemmen. Zo wordt in het SGR nadrukkelijk aandacht besteed aan versterking van de groenstructuur in de Randstad, onder meer door realisering van een aantal strategische groenprojecten. Doordat aan het begin van deze kabinetsperiode f 163 mln extra voor het Structuurschema is uitgetrokken, kan de uitvoering volgens de overeengekomen planning plaatsvinden.

Met de VSL heb ik onder meer beoogd nieuwe ideeën over de versterking van de samenhang tussen stad en land te genereren en te toetsen. Ideeën die niet alleen betrekking hebben op de Randstad, hoewel daar de verstedelijkingsdruk het grootst is. Na het verschijnen van de VSL zijn er ruim 80 bijeenkomsten georganiseerd door het ministerie van LNV en andere belanghebbende organisaties zoals de VNG, het NIROV en de GroenRaad. Daarnaast is een aantal reacties ontvangen van adviesorganen (de Raad voor de Ruimtelijke Ordening, de Raad voor de Openluchtrecreatie en de Raad voor het Natuurbeheer) en maatschappelijke organisaties (o.a. ANWB, BNS, Landbouwschap). De samenhang met andere discussies over deze thematiek (onder meer de Randstadnota, de VINEX en Groene Hart-gesprekken) is groot.

Deze Balans VSL bevat de beleidsconclusies die ik op basis van de geleverde inbrengen in het discussietraject VSL⁽¹⁾, aangevuld met bevindingen uit andere discussies over het ruimtelijke beleid, wil trekken. Deze beleidscon-

⁽¹⁾ Resumé en overzicht reacties op de discussienota Visie Stadslandschappen ligt ter inzage in de bibliotheek van de Tweede Kamer

clusies zullen een rol spelen in beleidsnota's zoals de Actualisering pkb VINEX (Nederland 2010) en Nederland 2030: vernieuwing rijks ruimtelijk beleid.

De in april 1995 uitgebrachte discussienota Visie Stadslandschappen wordt als zodanig niet herschreven, maar blijft beschikbaar als bron voor informatie en ideevorming.

Afstemming van stedelijke en groene functies

De kwaliteit van verstedelijkte gebieden wordt in hoge mate bepaald door de kwaliteit van het groen in en rond deze gebieden. Groene kwaliteit kan ontstaan door:

- een aantrekkelijk, ecologisch waardevol en toegankelijk agrarisch cultuurlandschap;
- een recreatief waardevolle en toegankelijke groenstructuur binnen en buiten de bebouwde kom;
- groen als integraal onderdeel van verstedelijkingsopgaven te zien.

Een noodzakelijke voorwaarde is dat de groene elementen van stad en land met elkaar een samenhangende groenstructuur vormen.

Het begrip Stadslandschap geeft aan dat het beleid voor de groene ruimte sterker zal worden bepaald door het besef dat ecologische, landschappelijke en recreatieve waarden substantieel bijdragen aan een hoogwaardig woon-, werk- en leefklimaat, waardoor ook het vestigingsklimaat voor bedrijven wordt verbeterd. Het stadslandschap is daarmee ook economisch van waarde. Het resultaat dat ik hierbij op termijn voor ogen heb is, in de vorm van een illustratief streefbeeld toegevoegd als bijlage bij deze brief.

Om te komen tot een goede afstemming van stedelijke en groene functies is een nauwe samenwerking tussen overheden en marktpartijen nodig. Nadrukkelijk is hier sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid en een gezamenlijk belang. Zonder de inzet van alle partijen kan een samenhangende ontwikkeling van stad en land niet van de grond komen.

Daarbij ligt de primaire verantwoordelijkheid voor de bestemming, inrichting en beheer van de groene ruimte in en langs de rand van de stedelijke gebieden bij de gemeenten. De provincies zijn verantwoordelijk voor het bewerkstelligen van regionale samenhang op het gebied van groen en verstedelijking. Met het Structuurschema Groene Ruimte geeft het Rijk inhoud aan de samenhang en kaderstelling op nationaal niveau.

De verantwoordelijkheid van de rijksoverheid is, naast de zorg voor voldoende grootschalig groen, vooral een initiërende en voorwaarden schepende. Hierbij denk ik met name aan het versterken van het particulier initiatief.

Het particulier initiatief kan mijns inziens belangrijk bijdragen aan de ontwikkeling en instandhouding van groene kwaliteit in het stadslandschap.

Extra inzet voor versterking samenhang stad en land

Hiervoor werd reeds kort aangegeven dat het SGR beleid bevat dat betrekking heeft op de versterking van de groenstructuur in en nabij de stedelijke omgeving. Aanvulling daarop en versterking is gewenst. Ik wil daarbij onderscheid maken tussen initiatieven op korte en initiatieven op de lange(re) termijn.

Korte termijn

Centraal staat hierbij het – waar mogelijk – stimuleren van particulier initiatief en het stimuleren van kansrijke strategieën en vernieuwende concepten in de sfeer van stad-land. Ik wil in nauwe samenwerking met andere overheden en partijen ruimte bieden aan experimenten, proefprojecten en

vernieuwingen in de kennisinfrastructuur. De financiële ruimte voor experimenten en proefprojecten kan in principe geboden worden door het Stimuleringskader. Dit Stimuleringskader, aangekondigd in de Nota Dynamiek en Vernieuwing, zal op korte termijn operationeel worden gemaakt. Ik ben voornemens het thema 'versterking van samenhang tussen stad en land' als prioritair thema binnen het onderdeel vernieuwing landelijk gebied van het Stimuleringskader aan te wijzen naast de thema's versterking van het sociaal economisch draagvlak en vernieuwende vormen van beheer. Dit betekent, dat voor het thema stad-land de komende jaren financiële ruimte beschikbaar wordt gesteld. Ingediende experimenten en proefprojecten op het gebied van stad-land dienen uiteraard kwalitatief wel van voldoende niveau te zijn.

Verder kan aanpassing van het bestaande instrumentarium op een aantal punten bijdragen aan een betere afstemming tussen stad en land.

Ik denk, meer uitgewerkt, aan de volgende inzet:

- *Versterking van de relatie landbouw en verstedelijking.* Hierbij staat mij voor ogen de toegankelijkheid van het agrarisch gebied sterk te bevorderen. Door het ontstaan van groene verbindingen wordt ook de bereikbaarheid van groengebieden bevorderd. In de huidige situatie heeft de boer er in het algemeen geen belang bij zijn land te ontsluiten voor bijvoorbeeld wandelaars. Een stimulans tot openstelling is daarom nodig. Ik zal in het kader van het programma Beheer, eveneens aangekondigd in de Nota Dynamiek en Vernieuwing, en het Stimuleringskader, streven naar een soortgelijke mix van maatregelen voor agrarische gebieden in de Stadslandschappen. Vergroting van de toegankelijkheid is ook nadrukkelijk aandachtspunt voor landinrichting. Met onderzoek en het bevorderen van aangepaste bedrijfstijlen voor multifunctionele (deeltijd-)landbouw zal de relatie stad-landbouw versterkt kunnen worden. LNV heeft hier een centrale rol (in overleg met het landbouw-bedrijfsleven). Binnen het kader van plattelandsvernieuwing zal specifiek aandacht worden besteed aan de verstedelijkte gebieden.
- *Landinrichting.* In de door mij in de Nota Dynamiek en Vernieuwing aangekondigde herijking van het landinrichtingsinstrumentarium wordt mede richting gegeven door Landinrichtingsprojecten te verbreden naar stedelijke functies. In dit kader worden reeds lopende projecten doorgelicht en vinden reeds experimenten plaats. Mijn inzet voor de langere termijn is een verbrede en slagvaardiger benutting van het instrument van landinrichting mede ten behoeve van een verbeterde kwaliteit van het landelijke gebied in relatie tot verstedelijkte gebieden. In nauwe samenspraak met de provincies moet dat leiden tot herprioritering van projecten in landelijke en provinciale meerjarenprogramma's ten gunste van een verbeterde relatie in de vormgeving en inrichting van stad en land.
- *Zes experimenten nieuwe buitenplaatsen⁽²⁾.* Er is grote belangstelling om mee te doen aan een experiment rond de zogenoemde *nieuwe buitenplaatsen*: bij gemeenten, beleggers, architectenbureau's en provincies. Experimenten met nieuwe buitenplaatsen hebben tot doel de meerwaarde van de buitenplaatsen voor groene kwaliteit en hun eventuele negatieve ruimtelijke gevolgen in beeld te brengen. Nadat de voorbereiding van de planvorming is afgerond, zullen ze begin 1998 geëvalueerd worden en mede op basis daarvan zullen beleidsconclusies worden getrokken. De zes experimenten krijgen de volgende geografische spreiding:

⁽²⁾ Nieuwe buitenplaatsen zijn complexen bestaande uit gebouwen (niet uitsluitend een woonfunctie) en een omringend park (naast bos ook andere vormen van natuur). Nieuwe landgoederen zijn boscomplexen (al dan niet met overige gronden) met daarin één woonhuis van allure en waarop minimaal 5 ha. is bebost.

- twee buitenplaatsen in of aan de rand van de stadsgewesten;
- twee aansluitend op strategische groenprojecten;
- twee in de leefbaarheids-aandachtsgebieden uit de VINEX.

In overleg met betrokken overheden zullen de experimenten nader worden gelokaliseerd. Hierna zullen partijen onder nader bekend te maken voorwaarden worden uitgenodigd voorstellen voor deze experimenten in te dienen, waarbij ondersteuning voor de planvorming vanuit het Stimuleringskader mogelijk is.

- *Proefprojecten.* De concretisering van in de VSL genoemde strategieën zoals met name de ecologie inclusieve planning, en de stadslandbouw, zal kunnen worden bevorderd in proefprojecten. Met deze projecten kan zowel idee-ontwikkeling, planvorming als vernieuwende uitvoering worden ondersteund. Daartoe kunnen vanaf 1997 voorstellen worden ingediend voor ondersteuning vanuit het Stimuleringskader.
- *Onderzoek.* Ook uit de reacties blijkt dat er nog veel onbeantwoorde vragen zijn op het gebied van stad-landthema's. Daarom is een krachtige impuls nodig voor de kennisontwikkeling op dit gebied. Hierbij gaat het met name om meer kennis van de economische betekenis van groene kwaliteit in stedelijke regio's, inzicht in de ontwikkeling van het behoeftepatroon aan groene voorzieningen, het meer meetbaar maken van kwaliteiten in Stadslandschappen, en het 'monitoren' van beleidsprocessen ten behoeve van succes- en faalfactoren. In dit verband wil ik een interdepartementaal onderzoeksprogramma voor het stad-land onderzoek bevorderen, waarvoor in de periode tot 2002 door herschikking van onderzoeksbudgetten een aanvullend bedrag van 5 miljoen gulden beschikbaar wordt gesteld.
- *Kennisinfrastructuur.* Ter versterking van de kennisinfrastructuur zullen in aansluiting op de reeds bestaande extra impuls voor Natuur- en Milieu-Educatie (TK 20 487, nr. 14), aan intermediaire organisaties mogelijkheden worden geboden om vernieuwingen door te voeren in de kennisinfrastructuur. Hiervoor zijn in principe goede mogelijkheden aanwezig binnen het Stimuleringskader.
- *Kwaliteitsverhoging bestaand groen.* Er is een Programma Stimulering Intensief en Meervoudig Ruimtegebruik aangekondigd in de beleidsbrief inzake de Ruimtelijke Kwaliteit die in oktober 1995 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Dit programma is mede gericht op de stimulering van vernieuwende ontwerpen en uitvoering ten behoeve van kwaliteitsverhoging van groen in en om de stad. De bijdrage van LNV aan dit programma zal, gericht op de verhoging van de groene kwaliteit, worden gegeven vanuit het prioritaire thema 'stad - land' in het Stimuleringskader.

Langere termijn

De relatie met de groene fiscalisering

Uit voorgaande punten blijkt dat de LNV-inzet voortbouwt op het bestaande beleid uit het SGR en de VINEX. Een aantal initiatieven zou kunnen worden versterkt met fiscale maatregelen. Nadere verkenning en eventuele uitwerking vindt plaats in het kader van de werkgroep 'vergroening van het fiscale stelsel'. In dat kader is door het ministerie van LNV een aantal ideeën ingebracht, waaronder het idee om – in combinatie met het huidige instrumentarium – bebossing door particulieren in het verstedelijkte deel van Nederland te stimuleren. Bijkomend aspect is dat dat ook een extra stimulans vormt voor de verwezenlijking van nieuwe landgoederen. Deze zijn genoemd als onderdeel van het beleidsprogramma bosuitbreiding in het SGR. De ruimtelijke doorwerking hiervan is in het SGR geregeld.

De relatie met de actualisering van de VINEX

De beleidsinzet voor de versterking van de samenhang van stad en land bouwt voort op het bestaande beleid uit het SGR. In de nota 'Randstad en Groene Hart: de groene wereldstad' staat dat het van belang is om in de periode 2005-2010 strategische groenprojecten toe te voegen of uit te breiden. Beslissingen over groene investeringen van strategische aard, anders dan voorzien in het SGR en de VINEX, zullen nog door het kabinet in het kader van de actualisering van de VINEX moeten worden genomen. Zij zijn van belang voor toekomstige kwaliteit van stedelijk en landelijk gebied.

Uit de discussie die over de VSL is gevoerd blijkt dat het uitgangspunt van een integrale benadering van rood en groen bij nieuwe verstedelijkingsopgaven brede steun krijgt. Dat betekent concreet dat nieuwe grootschalige verstedelijking gepaard moet gaan met het creëren van aanvullende groenstructuren zoals grote groengebieden met verschillende kwaliteiten en groene verbindingen voor wandelen en fietsen. Dit is in lijn met het SGR deel 4. Inzet hierbij is, de bestaande groenstructuur te versterken, in verband met de toekomstige verstedelijkingsopgaven die voortvloeien uit de VINEX-actualisering. Op die manier worden wonen, werken, infrastructuur en groen integraal benaderd.

Hoe verder

Extra inspanningen voor groen in het licht van toekomstige verstedelijking en de daarmee samenhangende financiële claims, maken deel uit van overwegingen die in het kabinet aan de orde zijn met betrekking tot een algemene ruimtelijke investeringsstrategie. Daarbij zullen prioriteiten worden gesteld tussen verschillende typen investeringen. Dan zal blijken wat ten aanzien van extra inspanningen voor groen concreet mogelijk is.

Uiteindelijk zal dit zijn beslag moeten krijgen in nieuwe beleidsdocumenten als de actualisering pkb VINEX en Nederland 2030: vernieuwing rijks ruimtelijk beleid, waarin een integrale benadering van verstedelijking en groen aan de orde is.

Met deze brief beschouw ik het door mij geïnitieerde discussietraject Visie Stadslandschappen, als actiepunt uit de nota Dynamiek en Vernieuwing, als afgerond.

Samenvattend

De discussie over de Visie Stadslandschappen heeft veel reacties losgemaakt. In belangrijke mate is het besef gegroeid dat stedelijke en landelijke functies meer en beter op elkaar moeten worden afgestemd en waarbij, naar mijn opvatting, sprake dient te zijn van een samenhangende groenstructuur.

In deze benadering is groen integraal onderdeel van verstedelijkingsopgaven en kan het eveneens in belangrijke mate bijdragen aan een hoogwaardig vestigingsmilieu voor bedrijven.

Ik realiseer mij dat hiervoor een gezamenlijke krachtsinspanning van medeoverheden, particulieren en marktpartijen essentieel is.

In aanvulling op het bestaande beleid in het SGR en de VINEX wil ik voor de korte termijn mogelijkheden bieden aan vernieuwende impulsen waarin veel ruimte is voor particulier initiatief. Het thema stad-land zal naast de thema's plattelandsvernieuwing en vernieuwende vormen van beheer de komende jaren als prioritair aandachtsgebied binnen het onderdeel vernieuwing landelijk gebied van het Stimuleringskader gelden. Daarnaast stel ik aanvullend 5 miljoen gulden beschikbaar voor onderzoek op het gebied van stad-landthema's.

Een aantal initiatieven is vooral gericht op het opdoen van kennis en ervaringen met kansrijke ideeën en vernieuwende concepten. De in dat kader voorgestelde onderzoeken, experimenten, proefprojecten en hun effecten op de kwaliteit van het stadslandschap zullen te zijner tijd worden geëvalueerd.

De genoemde initiatieven kunnen in de toekomst mogelijk worden versterkt met maatregelen in de sfeer van vergroening van het fiscale stelsel en met mogelijke investeringen in de groenstructuur in samenhang met extra verstedelijking.

DE MINISTER VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

J.J. van Aartsen

Een illustratief streefbeeld voor het toekomstige Stadslandschap ⁽³⁾

In dit illustratieve streefbeeld, dat voor elke landschappelijke situatie weer anders kan worden uitgebeeld, versterken de samenstellende onderdelen elkaar. In het toekomstige stadslandschap vormen ecologische, landschappelijke en recreatieve waarden de basis voor een hoogwaardig woon-, werk- en leefklimaat, waardoor ook bedrijven zich graag vestigen. Het stadslandschap heeft daarmee ook economische waarde.

In aanvulling op het bestaande beleid, en in samenwerking met betrokken overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties, draagt de beleidsinzet in deze Balans bij aan de verwezenlijking van dit streefbeeld.

Centraal in het streefbeeld staat een landschappelijk en ecologisch waardevol, recreatief toegankelijk en gezond producerend *agrarisch cultuurlandschap*. Dit cultuurlandschap is dooraderd met water, bos, natuurgebieden en (nieuwe) landgoederen. In het streefbeeld heeft de landbouw optimaal ingespeeld op de kansen in de verstedelijkte gebieden. Dit uit zich onder meer in bedrijfsstijlen die gericht zijn op multifunctionele productie en beheer (landbouw, recreatie, natuur, bos).

Belangrijk streven is een *ecologisch en recreatief waardevolle groenstructuur* in de stad en langs en tussen de steden, die aansluit op de Ecologische Hoofdstructuur. Op deze wijze ontstaat meerwaarde voor stad en land.

Bosaanleg bij particulieren en op nieuwe landgoederen zal door de verspreide ligging en de opvallende verschijning, de landschappelijke en recreatieve aantrekkelijkheid van grote delen van het agrarisch cultuurlandschap verhogen. Geconcentreerd in gebieden en zones, ontstaan aantrekkelijke recreatieve en ecologische verbindingen tussen stedelijke gebieden en grotere groengebieden.

Nederland heeft van oudsher een traditie op het terrein van het ontwerpen van groenvoorzieningen. Elementen daarvan hebben nog steeds actualiteitswaarde. Door gebruik te maken van deze elementen in combinatie met hoogwaardige vormgeving en groenbeheer, wordt ons cultureel erfgoed verrijkt en kan een nieuw cultureel erfgoed voor de toekomst ontstaan. Met de bijzondere verscheidenheid, die eigen is aan deze vorm van particulier beheer, worden Stadslandschappen gevormd met een eigen identiteit. De door de overheid gestimuleerde recreatieve toegankelijkheid vormt een garantie voor een hoog maatschappelijk rendement. Door de investeringsmogelijkheden in bossen en landgoederen komen particuliere middelen beschikbaar. Hiermee worden recreatieve en landschappelijke kwaliteiten gegenereerd die met overheidsinzet alléén niet zouden worden verkregen. De aanwezigheid van deze gebieden nabij de stad, en een beperkte ruimte voor wonen met een zeer hoog kwaliteitsniveau in deze gebieden zal een positieve uitstraling hebben op het (economisch) vestigingsklimaat.

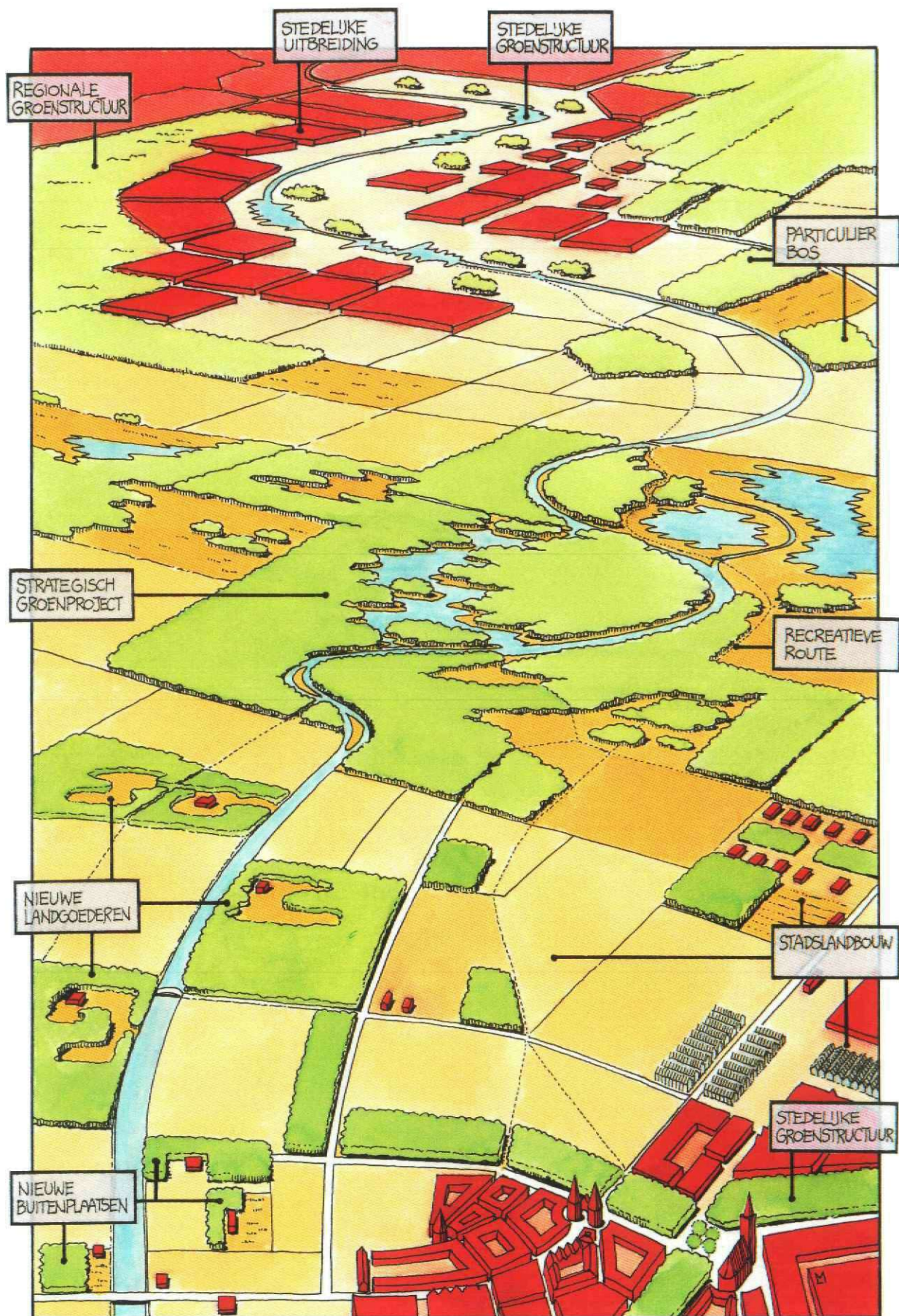
Door een zorgvuldig ruimtelijk beleid zullen bestaande landschappelijke en ecologische waarden worden behouden en waar mogelijk worden versterkt.

⁽³⁾ Het Stadslandschap wordt hier gehanteerd als metafoor voor een gebied waar stedelijke veranderingsprocessen een rol spelen naast de krachten van het natuurlandschap en het agrarisch cultuurlandschap

De strategische groenprojecten van 1000 ha. en groter bieden door hun omvang bijzondere recreatieve en ecologische kwaliteiten. Ze hebben een boven-regionale aantrekkelijkheid die uitstraalt op de omgevende stadsgewesten. In sommige situaties kunnen ze de recreatieve druk afleiden van kwetsbare gedeelten van de Ecologische Hoofdstructuur.

Er zijn keuzemogelijkheden in recreatief aantrekkelijke verbindingen vanuit het hart van de stedelijke gebieden en door het toegankelijk gemaakte en evenzeer aantrekkelijke agrarische gebied. Hierdoor wordt een frequent gebruik van strategische groengebieden en een milieuvriendelijke wijze van vervoer er naar toe bevorderd.

Het regionale groen langs de stadsranden (waaronder de Randstad-Groenstructuur) is van belang voor de directe recreatieve uitloop vanuit de aangrenzende woongebieden. Deze gebieden geven door hun robuustheid structuur aan de verdere verstedelijking. Ze zijn dragers van een dicht netwerk van recreatieve ontsluitingen en verzorgen een kwalitatief hoogwaardige overgang naar het omringende landelijke gebied. Ze geven naast de planologische bescherming een extra waarborg tegen verdere verstedelijking in strategisch gelegen tussen-stedelijke gebieden.

Reacties op de Visie Stadslandschappen

Reacties op de Visie Stadslandschappen

1 Wat staat in de Visie Stadslandschappen?

2 De resultaten uit het discussietraject

1

Wat staat in de Visie stadslandschappen?

Wat is de Visie Stadslandschappen?

De Visie Stadslandschappen is een discussienota die het ministerie van LNV in 1995 uitbracht. Met deze nota wil het ministerie een bijdrage leveren aan de relatie tussen stedelijke en landelijke planning, en een bijdrage aan de discussie over de betekenis van de groene ruimte in Nederland en over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden.

Aanleiding voor de Visie Stadslandschappen is de voortgaande verstedelijking van Nederland. Het onderscheid tussen stad en land vervaagt; de concurrentie om de ruimte neemt toe. Dit heeft onder meer als gevolg dat de kwaliteit van groen, natuur en landschap onder druk staat. Het ruimtelijk beleid van LNV, neergelegd in het Structuurschema Groene Ruimte (SGR), is dan ook niet meer los te zien van de verstedelijkingsprocessen.

De boodschap van de Visie Stadslandschappen is dat planning van stad en land beter op elkaar afgestemd moet worden. Dit is mogelijk door stad en omme-land meer te zien als samenhangende onderdelen van eenheid, van een *stads-landschap*. Het stadslandschap kan gedefinieerd worden als het gebied waarin verstedelijkingsprocessen een rol spelen naast krachten van het natuurlandschap en van het agrarisch cultuurlandschap.

De inhoud van de Visie Stadslandschappen: zes strategieën

In de Visie Stadslandschappen wordt de zogenaamde stadslandschappenbenadering gepresenteerd. In deze aanpak worden de ontwikkelingen in stedelijk

en landelijk gebied in hun onderlinge samenhang bekeken, en worden de planningsopgaven voor stad en land op een geïntegreerde manier geanalyseerd en opgelost. Het doel van deze benadering is uiteindelijk, de kwaliteit van woon-, werk- en leefomgeving te verhogen.

De stadslandschappenbenadering is uitgewerkt in zes planningsstrategieën. Dat zijn:

1. *Ecologie-inclusieve planning in het stadslandschap.* Hierin gaat het erom, de ecologische kwaliteit van het stadslandschap te verbeteren door uit te gaan van de landschappelijke «onderlegger» en rekening te houden met randvoorwaarden op het gebied van milieu en ecologie. Deze strategie sluit goed aan op beleidsontwikkelingen bij VROM, zoals de Duurzame Ontwikkeling van Stedelijke Systemen (DOSS). De strategie is van belang voor de lange termijn.
2. *Vormgeven van Stadslandschappen.* De gedachte in deze strategie is, dat ontwerp-opgaven in het stedelijk en landelijk gebied meer met elkaar in verband dienen te worden gebracht. Deze strategie heeft een sterke (landschaps-)architectonische en stedenbouwkundige invalshoek. Op de middellange termijn is de sterkere aandacht voor «groen» die de VINEX-actualisering laat zien, een belangrijke impuls voor de kwaliteitsverbetering van het stadslandschap. De concrete ontwerp-opgaven spelen voornamelijk op het regionale schaalniveau en vormen geen wezenlijk onderdeel van het rijksbeleid.
3. *De groene hoofdstructuur in het stadslandschap.* In deze strategie gaat het om koppeling van beleidscategorieën voor natuur, bos, landschap en recreatie aan elkaar én aan de stad. Zo'n multifunctionele groenstructuur is van groter maatschappelijk belang dan groenstructuren die op specifieke functies zijn toegespitst. Een dergelijke integratie sluit goed aan op de wens van de Tweede Kamer om het aantal «groene» beleidscategorieën te verminderen en zal voornamelijk op de lange termijn van belang zijn, maar mogelijk ook al bij de actualisering van de VINEX.
4. *Openbaar groen in het stadslandschap.* Deze strategie is gericht op twee aspecten: enerzijds het creëren van «robuuste groenstructuren» in de stad en het groen dooraderen van stadswijken met kleinere elementen, anderzijds het verder ontwikkelen van natuur-in-de-stad. Het beleid ten aanzien van robuuste groenstructuren heeft raakvlakken met het beleid van stedelijke verdichting, maar het is vooral een zaak voor de provincies en gemeenten om rekening te houden met een goede balans tussen «rood en groen». Een knelpunt is het volgende: het rijk is afgestapt van groene (objectieve) normering; daardoor is het moeilijk om groene stedelijke kwaliteit te toetsen. Er wordt dan ook bezien of er mogelijkheden zijn om criteria voor groen te ontwikkelen die het rijk kan gebruiken voor het toetsen van VINEX-plannen, ook op het gebied van verdichtingsmogelijkheden.
5. *De stadslandbouw.* Deze strategie bepleit het stimuleren van landbouwvormen die een specifieke relatie aangaan met de stad. Deze aanpak past in het algemeen binnen de beleidsruimte van de VINEX en het SGR.

Of bepaalde vormen van landbouw en verstedelijking gekoppeld kunnen worden, moet nog nader onderzocht worden en is van belang voor de langere termijn.

6. *Nieuwe buitenplaatsen in het stadslandschap.* Deze strategie gaat in op het creëren van openbaar toegankelijke groenstructuren in samenhang met gebouwen en stedelijke functies. De nieuwe buitenplaatsen dienen aan te sluiten op zowel het stedelijk systeem als op de groene hoofdstructuur. Voorkomen moet worden dat van deze strategie ongewenste verstedelijkingsimpulsen uitgaan. Daarom is besloten tot een zestal experimenten.

Het discussietraject naar aanleiding van de Visie

Zoals boven al is opgemerkt, de Visie Stadslandschappen is een discussienota. De Visie Stadslandschappen is het afgelopen jaar het onderwerp geweest in een discussietraject, waaraan deelgenomen is door een groot aantal instanties en organisaties die betrokken zijn bij planning, inrichting en beheer op het raakvlak van stad en land. In ongeveer 80 bijeenkomsten door het hele land is de Visie Stadslandschappen als geheel, of toegespitst op één of meer strategieën, in discussie gebracht. Deze bijeenkomsten zijn voor een belangrijk deel geregisseerd en georganiseerd door LNV, maar voor verschillende andere bijeenkomsten is het initiatief genomen door belangen- en vakorganisaties en door andere overheden. Soms ook waren de bijeenkomsten onderdeel van andere projecten (Op weg naar de 4e nota waterhuishouding(NW4)-bijeenkomsten, het Groene Hart-debat, de conferentie over Duurzame Ontwikkeling Stedelijke Systemen (DOSS) en dergelijke).

De bijzondere, samenhangende benadering die de Visie Stadslandschappen bepleit, vond ook zijn weerslag in de reacties. De gewenste integratie van stad en land heeft bijvoorbeeld de adviesraden voor Natuurbeheer en Openlucht-recreatie doen besluiten om een gezamenlijk advies uit te brengen. Geheel nieuw was ook de werkwijze van de RARO. Deze adviesraad combineerde voor het eerst de commissies voor landelijke en stedelijke gebieden om een uitgebalanceerde reactie te kunnen geven. Soortgelijke effecten traden ook bij andere organisaties op, zoals bij het Landbouwschap en VNG.

Ruim 3500 exemplaren van de Visie Stadslandschappen vonden hun weg naar de discussiepartners. Opvallend is dat er ook vanuit de onderwijswereld grote interesse is voor de Visie Stadslandschappen. Momenteel komen nog dagelijks aanvragen binnen voor de rapporten, en geven deze nog regelmatig aanleiding tot discussie in diverse organisaties.

De Balans Visie Stadslandschappen is het resultaat van de discussie. In deze Balans zijn de reacties op de Visie Stadslandschappen verwerkt. Die reacties heeft het ministerie van LNV langs vier wegen verkregen:

- Belangengroeperingen, koepelorganisaties, vak- en brancheorganisaties, individuele bureaus en adviesraden hebben rechtstreeks gereageerd naar de minister van LNV of rechtstreeks naar de projectorganisatie.
- Veel individuele bureaus, gemeenten, waterschappen, regionale belangenorganisaties hebben gereageerd tijdens de door de regiodirecties van LNV georganiseerde bijeenkomsten. Deze reacties zijn verwerkt in de vijf regionale Balansen Visie Stadslandschappen, die op hun beurt als basis

hebben gegolden voor de Balans zoals die in de vorm van de beleidsbrief naar de Tweede Kamer is gegaan.

- Andere signalen zijn verkregen uit bijvoorbeeld de bijeenkomsten in het kader van de prijsvraag nieuwe landgoederen, het debat over het Groene Hart en bijeenkomsten ter voorbereiding op de 4e Nota Waterhuishouding (NW4). Andere bronnen voor deze balans zijn signalen uit onderzoek, zoals een onderzoek van LNV-regiodirectie Noordwest over de financiering van regionaal groen, en signalen uit de verkenning van de Directie Noord van LNV naar de eventuele planologische beletselen voor het realiseren van groen in samenhang met woningbouw en recreatie.
- In diverse vakbladen is de discussie gevoerd over de Visie Stadslandschappen. De belangrijkste signalen die hieruit naar voren kwamen, zijn meegenomen in de Balans Visie Stadslandschappen.

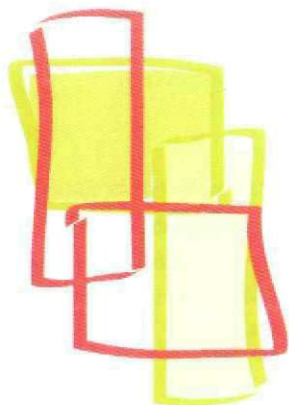
In aansluiting op het discussietraject is besloten om meer inzicht te verwerven in de bestuurlijke standpunten van provincies over de Visie Stadslandschappen en de daaraan te verbinden inzet van partijen. Deze verkenning van de standpunten is uitgevoerd door de regiodirecties van LNV.

2

De resultaten uit het discussietraject

Hoofdpijnen uit de discussie

- De Visie Stadslandschappen is als middel om discussie te voeren en om de kwaliteit van groen en verstedelijking hoger op de agenda te krijgen alom gewaardeerd. Positief is men over het feit dat LNV de stad niet langer als witte vlek beschouwt en de rood-groen problematiek nu offensief tegemoet treedt.
- De samenhangende benadering van Stad en Land wordt breed ondersteund. Van de strategieën worden in het bijzonder de strategie van ecologie-inclusieve planning en die van de nieuwe buitenplaatsen als vernieuwend en kansrijk ervaren. Het idee van Stadslandbouw daarentegen wordt minder perspectiefvol geacht in de setting van de Visie Stadslandschappen, maar kansrijker geacht in het kader van plattelandsvernieuwing en agrarisch natuurbeheer;
- Men wil een nadrukkelijker inzet van LNV op het vlak van de Ruimtelijke Ordening en wetgeving ter versterking van de (economische-) positie van het groen;
- Er is een breed draagvlak voor een extra groene impuls voor de kwaliteit van Stadslandschappen, mede als antwoord op extra verstedelijking. Dit geldt met name voor het Groene Hart maar ook buiten de Randstad is behoefte gebleken aan groene impulsen, als antwoord op diffuse en gespreide verstedelijking;

- Er wordt veel van LNV verwacht omdat zij eerstverantwoordelijk is voor belangrijke instrumenten op het gebied van verwerving, inrichting (Landinrichting) en beheer;
- Er is een groot aantal vragen op het gebied van onderzoek en analyse. Hierbij ziet men een belangrijke rol voor het Rijk. Een deel hiervan is als kritiek op de onderbouwing van voorstellen in de Visie Stadslandschappen naar voren gebracht. Het gaat met name om de volgende onderwerpen : cultuurhistorie, recreatie, participatie van burgers, sociaal maatschappelijke- en economische factoren alsmede een verbreding naar andere maatschappelijke vraagstukken zoals de werkgelegenheid;
- Provincies en adviesraden wijzen erop dat de provinciale besturen meer dan ooit de mogelijkheden hebben om als centrale actor in de kwaliteitsverbetering van stad-land op te treden. In de opvattingen van provincies loopt de rol van de rijksoverheid hierbij uiteen van faciliteren en financieren tot een centrale regierol op het gebied van stad-land;
- VNG, gemeenten en de groene sector zijn van mening dat de nadruk teveel is komen te liggen op nieuw te ontwikkelen groen in relatie tot nieuwe verstedelijking in plaats van ook op de bestaande groenvoorzieningen;
- De feitelijke realisatie van de samenhangende aanpak van stad en land dient door (samenwerkende) gemeenten (en waterschappen) opgepakt te worden;
- Uit de discussie blijkt de behoefte om nadrukkelijker aan te geven hoe het nieuw te ontwikkelen beleid voor stad-land zich verhoudt met bestaand beleid zoals o.a. vastgelegd in het SGR en de VINEX;
- De Visie Stadslandschappen vindt naast de beoogde doelgroepen ook ruim aftrek en waardering in onderzoek en onderwijs.

Hierna zijn de ontvangen reacties nader uitgewerkt in een tiental clusters. Per cluster is de reactie van LNV hierop aangegeven.

1

Positieve houding

Algemene opmerkingen

De discussiepartners zijn over het algemeen positief over het initiatief om de Visie Stadslandschappen uit te brengen en de discussie over stad-land te voeren. Men is van mening dat daarvan belangrijke impulsen uitgaan, in het bijzonder naar andere sectoren dan groen.

Men ziet voor LNV ook een rol weggelegd om de discussie gaande te houden. Deze zou dan meer gericht moeten zijn op bestuurlijke processen en de uitvoering van beleid en minder op de inhoudelijke aspecten.

Commentaar

In de Balans wordt gesteld dat de impuls die is uitgegaan van de Visie Stadslandschappen, gecontinueerd moet worden. Dat moet echter niet gebeuren in de vorm van een voortzetting van het discussietraject, maar gekoppeld aan de geformuleerde beleidsinzet, de programma's uit Dynamiek en Vernieuwing, en andere projecten van het Rijk zoals de actualisering van de pkb VINEX, de «Randstad nota» en «Nederland-2030».

Sociale en maatschappelijke aspecten

Kritisch is men over het gebrek aan aandacht in de Visie Stadslandschappen voor sociale en maatschappelijke aspecten, zoals de gevolgen van de grote woningbouwbehoefte, het ruimtebeslag van nieuwe locaties, mobiliteit en dergelijke. Ook vindt men dat de Visie Stadslandschappen tekort schiet ten aanzien van de rol van de burger. Een duurzaam stadslandschap vergt ook permanente aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen en voor communicatie met bewoners en gebruikers, onder andere door middel van educatie. Er zal dan ook meer aandacht moeten worden geschonken aan de behoefte van burgers (vraagkant), door de gebruikswaarde en de sociaal/maatschappelijke betekenis van groen zorgvuldig te analyseren. De Visie Stadslandschappen is gebiedsgericht en sluit onvoldoende aan op bewoners en de rol van bestuurders.

Commentaar

Met de Balans Visie Stadslandschappen wordt geprobeerd zo zorgvuldig mogelijk aan te sluiten bij bredere sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Verschillende aspecten die voor een bredere benadering essentieel zijn zullen echter pas volledig aan de orde zijn bij de hiervoor genoemde projecten als de actualisering VINEX. Met de behoefte en de rol van burgers zal echter nadrukkelijk rekening worden gehouden. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in een aanpak die ruimte biedt aan het particuliere initiatief; bovendien zal er onderzocht worden wat de groenwensen zijn van burgers, en hoe deze vertaald kunnen worden in het aanbod van groen.

Onderbelichte aspecten

Uit de reacties komt een aantal onderwerpen naar voren dat onvoldoende of niet aan bod komt in de Visie Stadslandschappen. Zo is de Visie Stadslandschappen volgens sommigen te veel uit de aanbodzijde (van groen) geschreven, en schenkt zij te weinig aandacht aan de behoefte (de vraag van burgers). Ook de aandacht voor cultuurhistorie is onderbelicht gebleven. Daarnaast zou aandacht moeten worden geschonken aan de sociaal-economische ontwikkelingen in de bedrijfstak stedelijk groen, financiële elementen en de betrokkenheid van burgers bij groen. Als gevolg van het gebrek aan aandacht voor de financieel-economische aspecten komt het groen - middels de Visie Stadslandschappen - nog onvoldoende op de politieke agenda.

De groene sector en gemeenten dringen er sterk op aan, de aandacht te vergroten voor de kwalitatieve en kwantitatieve instandhouding van bestaand groen. Ook het beheer van het groen zou meer aandacht moeten krijgen.

Commentaar

Uitgangspunt bij de stadslandschappenbenadering is om een aanpak voor beleid en planning na te streven die de ontwikkelingen in stad en landelijk gebied in een samenhangend kader plaatst en de opgaven die er spelen op een geïntegreerde manier wil analyseren en oplossen.

Er mag dus verwacht worden dat bij de nadere uitwerking van bijvoorbeeld de

proefprojecten aspecten als cultuurhistorie en recreatie belangrijke aandachtspunten zullen zijn.

Moeilijker ligt de aandacht voor ontwikkelingen in de bedrijfstak stedelijk groen. De Balans is sterk ruimtelijk georiënteerd en besteedt geen aandacht aan sociaal-economische vraagstukken op brancheniveau.

Wat het bestaande groen in de steden en dorpen betreft: dit maakt nadrukkelijk deel uit van de samenhangende groenstructuur en de groene kwaliteit daarvan, die in deze Balans als beleidskern is verwoord en die ook als zodanig in de realisatie tot uiting komt. De concrete vertaling in financiële middelen is echter een verantwoordelijkheid van gemeenten.

Het profiel van de Balans Visie Stadslandschappen

Er zijn zeer uiteenlopende verwachtingen over de Balans Visie Stadslandschappen. Zo zou er in de Balans aan de orde moeten komen hoe het beleid en de daaruit voortvloeiende planvormen van stad en land ruimtelijk, temporeel, functioneel en financieel op elkaar kunnen worden afgestemd. Anderen stellen de eis dat de Balans Visie Stadslandschappen zeer praktisch hanteerbaar is voor diegenen die de beleidsimplementatie verzorgen. In ieder geval moeten zich ook de kleinere en plattelandsgemeenten erin kunnen herkennen. Het andere uiterste is de verwachting dat de Balans Visie Stadslandschappen een herschreven Visie Stadslandschappen wordt.

Commentaar

De Balans doet uitspraken op nationaal niveau en is afgestemd op het nationale vigerende beleid. De Balans geeft ook richting aan de gewenste uitwerking op provinciaal en regionaal niveau, maar neemt daarbij de rol en verantwoordelijkheden van andere overheden in acht, en activeert het particulier initiatief. De VSL wordt overigens niet herschreven, maar blijft een belangrijke bron voor inspiratie.

Opmerkingen over de stadslandschappenbenadering

Onderstrepen van de stadslandschappenbenadering

Velen delen de visie uit de discussienota waarin wordt gepleit dat de planning van stad en land beter op elkaar worden afgestemd. Men is ook tevreden met de verbrede context waarin de nota verstedelijkingsprocessen en de realisatie van groen plaatst. Verder onderstreept men de behoefte aan beleid en planning met een optimale afstemming tussen rood en groen, maar op zo'n manier dat wordt ingespeeld op de stedelijke problematiek en processen ter plaatse.

Commentaar

In de Balans wordt over het algemeen uitgegaan van een gebiedsgerichte aanpak.

Conceptuele benadering

Uit de discussie blijkt een behoefte aan een sterk ruimtelijk en milieuconcept op regionale schaal en een daarmee gepaard gaande koppeling van middelen en instrumenten. De VSL zou kunnen voorzien in een conceptuele sturing, waaraan nu nog een gebrek wordt gevoeld.

Commentaar

Met de balans toont LNV aan dat zij een offensieve benadering kiest als het gaat om de relaties tussen stad en land. LNV is zich ervan bewust dat deze benadering een samenhangende inzet van overheden én marktpartijen eist.

Analyse nodig

Er is herhaaldelijk gewezen op de noodzaak een uitgebreidere analyse te maken van de verstedelijking in de toekomst. Van belang daarbij zijn de sturingsmogelijkheden van de overheid. Deze analyse zou tegenwicht moeten bieden aan overbelichting van de groene functies en het landelijke gebied, die sommigen in de VSL geconstateerd hebben. Ook wordt vastgesteld dat de erkenning van de stadslandschappenbenadering er nog niet toe leidt dat de uitwerking ervan gemeengoed is in de uitvoeringspraktijk. Er zijn nog vele drempels, zoals het ontbreken van interdisciplinaire samenwerking, belangen-tegenstellingen, het gevaar van korte-termijndenken, enzovoort.

Er wordt niet alleen opgeroepen tot meer analyse, maar er wordt ook gevraagd om de stadslandschappenbenadering te evalueren op de beoogde kwaliteitsverhoging.

Commentaar

In de Balans is ingezet op integraal stad-landonderzoek onderzoek om ontbrekende analyses aan te vullen en relevante trends te signaleren. Bovendien zal LNV nauwgezet evalueren of de beoogde kwaliteitsverbetering wordt bereikt, in het bijzonder daar waar het gaat om het stimuleren van nieuwe ontwikkelingen in het groen.

3

Opmerkingen over de relatie met het bestaande beleid**Uitgangspunten**

Uit het discussietraject blijkt enige verdeeldheid over het al dan niet onverkort vasthouden aan het vigerende beleid, met name dat uit de VINEX en het SGR. Een vraagstuk is bijvoorbeeld, of rigide moet worden vastgehouden aan het compacte-stadbeleid. De uitgangspunten staan niet ter discussie, maar er blijken wel grenzen te worden bereikt; de leefbaarheid van steden is dan in het geding.

De VSL zegt uit te gaan van het vigerende beleid, maar is daar volgens de discussiepartners niet altijd even helder over. Die onduidelijkheid wordt nog vergroot doordat de VSL onvoldoende de relatie met het SGR legt, met name als het gaat om financiële en instrumentele aspecten. Dat maakt het lastiger om de in de VSL voorgenomen planningsstrategieën in te bedden in ruimtelijk en financieel beleid dat op grond van het SGR is vastgesteld.

Commentaar

In de Balans is aangegeven welke relaties bestaan met het vigerende beleid en met lopende programma's. Ook blijkt uit de Balans welke positie deze heeft binnen de reeks nieuwe beleidsprojecten, zoals bijv. de VINEX-actualisering. In een aantal opzichten voegt de Balans elementen toe aan het bestaande beleid.

Aanknopingspunten voor nieuw beleid

Men vindt dat de Balans Visie Stadslandschappen voor de korte en lange termijn duidelijkheid zal moeten verschaffen over de te volgen koers. Daarbij moet aansluiting gezocht worden bij diverse actuele beleidsproducten van VROM en vinden insprekers dat het SGR op onderdelen moet worden herzien. Naast het compacte stadbeleid zal ook beleid nodig zijn voor planning, inrichting, beheer en instandhouding van duurzame groenstructuren. De insprekers wijzen er herhaaldelijk op dat het Ruimtelijke Ordeningsbeleid voor het Groene Hart en de Centrale Open Ruimte niet heeft kunnen voorkomen dat het landelijk gebied toch aan kwaliteit inboet.

Commentaar

Bijstelling van onder andere het SGR is vooralsnog niet aan de orde. Uit de Balans komt wel aanvullend beleid naar voren.

Opmerkingen over de actoren

4

Algemene taakstelling

Zoals gezegd, onderschrijven velen de noodzaak om de planning van stad en land beter op elkaar af te stemmen. Dit uitgangspunt stelt echter eisen aan zowel de verantwoordelijken voor het groen als die voor de verstedelijking. Hun samenwerking moet garanties bieden voor kwaliteit en identiteit van het stadslandschap. Ook voor planologische en financiële instrumenten op het gebied van stad en land geldt dat deze beter op elkaar afgestemd moeten worden.

Commentaar

Uitgangspunt in de Balans is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en het samengaan van groen en verstedelijking ten behoeve van de kwaliteit van het stadslandschap. Met de proefprojecten en experimenten en de herijking van het landinrichtingsinstrumentarium wordt hieraan een bijdrage geleverd.

Betrokkenheid van de verschillende partijen

Sommige organisaties zoals de ANWB verwachten van het rijk een visie over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de partners in de uitvoering van beleid op gebied van stad-land.

De rol van het rijk en LNV varieert in de optiek van de verschillende provincies van de uitersten «alleen financiering» via «ondersteuning» tot «actief meewerken». In elk geval verwachten de provincies (financiële) ondersteuning van het rijk bij het verder ontwikkelen van een geïntegreerde stad-land benadering en bij de financiering van regionaal groen. De provincies vinden het verder gewenst dat flexibel wordt omgaan met instrumenten en procedures; overigens erkennen ze dat ze daar ook zelf een rol in hebben. In het algemeen verwachten de provincies een meer samenhangend rijksbeleid, zoals dat onder andere tot uiting moet komen in de Balans Visie Stadslandschappen.

De provincies zijn er in het algemeen voorstander van, dat zoveel mogelijk wordt aangesloten op reeds lopende of voorgenomen projecten. De mening is dan ook, dat het rijk hierop zou moeten inspelen met de experimenten en proefgebieden die in de Balans worden voorgesteld, en met voorbeeld-

projecten. In het algemeen staan de provincies overigens zeer positief tegenover het streven om in planvorming en thematische studies samen te werken met het rijk. Verschillende provincies hebben bijvoorbeeld aangegeven belangstelling te hebben voor een experiment met een Nieuwe Buitenplaats.

Er is wel discussie over de vraag of en in welke mate aanvullende groenprogramma's noodzakelijk zijn, zeker wanneer die de vorm hebben van SGP's. Eén van de randstad-provincies stelt bijvoorbeeld dat extra rijksgeld ten behoeve van versnelde grondaankoop welkomer is dan geld ten behoeve van extra hectares en een hoger inrichtingsniveau. Een andere randstadprovincie geeft aan dat een extra SGP op gespannen voet staat met de wens om het agrarisch cultuurlandschap te handhaven. Men is wel voor een groene dooradering, maar niet voor grote oppervlaktes bos.

Ook de opstelling tot nog toe van het rijk inzake regionaal groen roept vragen op ten aanzien van kwaliteit en kwantiteit. In de opvatting van provincies ligt het - buiten de Randstad - voor de hand dat het rijk inzet op strategisch groen met de omvang en betekenis van een SGP, maar dan in een flexibele vorm te realiseren, verdeeld over meer provincies.

Commentaar

Voor mogelijke aanvullende groenprogramma's in relatie tot de toekomstige verstedelijking en de wensen van provincies op dit punt moet worden verwezen naar de procedures van besluitvorming in het kader van de actualisering pkb VINEX.

- Het rijk

Herhaaldelijk wijzen de discussiepartners erop dat verschillende departementen initiatieven nemen op gebied van groenbeleid. Ze pleiten ervoor, deze initiatieven inhoudelijk af te bakenen en af te stemmen. De Balans Visie Stadslandschappen heeft hier een taak in: deze moet de integratie tussen departementen ten aanzien van groenbeleid in Stadslandschappen bevorderen. Maar ook de verdeling van verantwoordelijkheden tussen het rijk en andere overheden moeten concreter aangegeven worden. Voorts moet duidelijk worden wie waarop kan worden afgerekend.

Welke rol wordt van het rijk verwacht? Het rijk moet initiëren, toetsen, voorwaarden scheppen, processen begeleiden, richtlijnen geven en voorbeeldprojecten entameren, zo vinden de insprekers. Meer inhoudelijk verwacht men van het rijk normen voor minimumkwaliteit en kwantiteit voor groen, met name in de nieuwe woonlocaties. Ook zijn insprekers van mening dat het rijk zich moet richten op het (inter)nationale schaalniveau van de Stedenring Centraal Nederland, de Centrale Open Ruimte (in plaats van alleen het Groene Hart), de overloopproblematiek vanuit de Randstad, de groene poorten (bijvoorbeeld de Gelderse Poort) en de relatie tussen regio's.

- Opmerkingen over de specifieke rol van LNV

De discussiepartners hebben zich ook uitgesproken over de expliciete rol en verantwoordelijkheid van LNV. Men is ervoor, dat LNV nauwer en actiever betrokken raakt bij de ruimtelijke problematiek en de problemen rond verste-

delijking. Wat dit betreft, juicht men de nu gekozen «offensieve groenstrategie» zeer toe. Deze zou, zo is de mening, verder moeten worden ontwikkeld en vergroot.

De discussiepartners zien voor LNV de rol van procesbewaker en van partij die bij andere actoren de problematiek van rood en groen bespreekbaar maakt. Ook de regiodirecties van LNV worden gezien als aanjagers van de discussie, die ook een rol spelen bij de doorwerking van de stadslandschappenbenadering (bijvoorbeeld bij streekplanherzieningen, bestemmingsplannen en dergelijke). LNV moet al in de vroegste fase de samenspraak met «rood» aangaan.

Meer inhoudelijk wordt van LNV verwacht dat het gebiedsgewijze voorbeeldprojecten en nader onderzoek initieert, en dat provincies voorzien worden van (financiële) impulsen. LNV moet ervoor zorgen dat de stadslandschappenbenadering haar doorwerking vindt.

Over het vigerende beleid wordt opgemerkt dat het kabinet voorstellen moet doen over wanneer, op welke manier en hoe er zal worden opgetreden als de in het SGR gestelde doelen niet worden gehaald.

Commentaar

In de Balans wordt aandacht geschonken aan de algehele Rijksverantwoordelijkheid voor de groene ruimte in Nederland. LNV heeft hierin vanuit haar primaire verantwoordelijkheid voor het landelijke gebied een eigen rol te vervullen. Daarnaast wordt aangegeven welke partijen van cruciaal belang zijn voor de realisatie van het beleid. Ook wijst de Balans op de noodzaak van draagvlak bij burgers, daarin hebben andere overheden en intermediaire organisaties een belangrijke voortrekkersrol.

De rol van provincies, gemeenten en markt

Het algemene beeld is dat de provincies de basis zijn voor geïntegreerd gebiedsgericht beleid. Provincies zouden de regie moeten voeren. Dit vereist wel dat verschillende beleidsafdelingen van provincies meer samenwerken; de schotten tussen de afdelingen moeten worden afgebroken. Ook de zorg voor realisatie en behoud van karakter en identiteit van Stadslandschappen is een zaak op regionaal (en lokaal) niveau.

Gemeenten dienen de samenhang tussen stad en land in bestemmingsplannen tot uiting te brengen.

Over de rol van de markt worden kritische opmerkingen geplaatst: is de markt wel in staat is om duurzame Stadslandschappen te garanderen? In ieder geval is wel een heldere taakverdeling tussen markt en overheid nodig.

Commentaar

Voor het welslagen van het beleid inzake Stadslandschappen is de rol van andere overheden uiteraard cruciaal. Het onderwerp stad-land en de beleidsuitspraken daarover in de balans zullen naar verwachting regelmatig aandacht krijgen in IPO-, UvW- en VNG-verband en op regionaal samenwerkingsniveau.

Opmerkingen over begrippen en definities

5

De lading van het begrip verstedelijking

Wordt verstedelijking gezien als een bedreiging voor het landelijk gebied, die moet worden ingeperkt? Of als een onvermijdelijk proces dat in goede banen geleid dient te worden? Of misschien zelfs als een welkome mogelijkheid om gebieden waarin economische stagnatie optreedt nieuwe impulsen te geven? Op dit onderwerp zijn vooral vragen gesteld en weinig richtinggevende uitspraken verkregen.

Commentaar

Afhankelijk van de situatie kan verstedelijking zeker bedreigend zijn voor de kwaliteiten van natuur en landschap. In de VSL wordt echter aangegeven dat door de integrale benadering van stad en land verstedelijking juist kansen kan bieden voor zowel natuur en landschap als voor een goed woon-, werk- en leefmilieu.

De lading van het begrip stadslandschap

Velen vinden de term «stadslandschap» te veel een containerbegrip, dat verduidelijking nodig heeft. Sommigen reageren afwijzend op het feit dat er weer een nieuw begrip wordt geïntroduceerd. Tegelijk wordt ook wel voorgesteld, niet te streven naar een sluitende definitie, maar de benadering centraal te stellen. Anderen kiezen ervoor om het begrip te nuanceren wat betreft bijvoorbeeld de sociaal-maatschappelijke of ecologische aspecten. Ten slotte wordt ook nog gevraagd, de begrippen «identiteit» (uit te breiden met «menselijk welbevinden» en «recreatierruimte») en «kwaliteit» te hanteren in de definitie van «stadslandschap».

Commentaar

Vooralsnog zal LNV het begrip stadslandschap blijven hanteren als een metafoor. Het begrip zal niet als nieuwe beleidscategorie worden gehanteerd. De stadslandschappenbenadering geeft naar het oordeel van LNV goed weer welke ambities worden nagestreefd in de verhouding van stad en land. Met de impressie (zie bijlage beleidsbrief Tweede Kamer) wordt het begrip ook verbeeld.

De afbakening van Stadslandschappen

In het discussietraject wordt geregeld de vraag gesteld hoe de Stadslandschappen precies moeten worden afgebakend? Er wordt o.a. voorgesteld om voor die afbakening aansluiting te zoeken bij de acht landschapstypen uit het SGR. In ieder geval is duidelijk dat de stadslandschappenproblematiek niet overal in dezelfde mate speelt, met name als gevolg van de morfologische, mentale en functionele verscheidenheid.

Er wordt voorgesteld om een geografische afbakening te hanteren die rekening houdt met de verschillende schaalniveaus waarop de stad-landproblematiek aan de orde is.

Ten slotte wordt nog gevraagd om aandacht voor de problematiek van kleinere kernen en dorpslandschappen: we moeten voorkomen dat de Balans een «Randstad-verhaal» wordt.

Commentaar

Zoals al eerder is aangegeven, is het niet de bedoeling het begrip stadslandschap te hameren als een rigide beleidscategorie. Daarom is geen geografische aanduiding in de Balans opgenomen.

! 6

**Opmerkingen over de
probleemstelling**

Meer analyse

Er moeten grondiger analyses plaatsvinden over met name de eisen die de stad en de stedeling aan de stad-landrelatie stellen. De verstedelijkingsprocessen dienen nader te worden geanalyseerd. Ook de al eerder genoemde sociaal-maatschappelijke analyse in de Visie Stadslandschappen vinden de discussiepartners onvoldoende. Voor wie gelden de problemen, aan wie komen de oplossingen ten goede? Een betere analyse van die aspecten zou de probleemstelling, de opgave en mogelijk de strategiekeuze en mogelijke alternatieven hebben beïnvloed.

Commentaar

Over de eisen van de stad en de stedeling aan de relatie stad-land enerzijds en de gevolgen voor de agrarische bevolking anderzijds is nog onvoldoende kennis voorhanden. Dit wordt dan ook onderwerp van verder onderzoek.

Nuancering van de probleemstelling

Velen onderschrijven dat de kwaliteit van onze leefomgeving is verminderd. De kwaliteit van natuur, landschap en openluchtrecreatie staat onder druk als gevolg van verstedelijking en autonome veranderingen in het landelijke gebied. Er zou meer aandacht moeten zijn voor ecologische verbindingen en recreatief medegebruik.

Ten aanzien van de stad-landproblematiek merkt men op dat er niet alleen gesproken moet worden over verstedelijking, maar dat de aard en mate van verstedelijking moeten worden vastgesteld en dat onderscheiden moet worden naar de stad-landproblematiek op meso- en micro-niveau. Verder merkt men op dat het wezenlijke probleem van het dichtslippen van open ruimten is, dat er geen gezamenlijk concept is dat ook gedragen en gehandhaafd wordt.

Commentaar

Aanvullende verbindingen en routestructuren in het stadslandschap krijgen aandacht in de Balans. Met onderzoek zal ondermeer de aard en mate van verstedelijking en de gevolgen van de verstedelijking voor de kwaliteit van het leefmilieu worden geanalyseerd.

7

**Opmerkingen over de
strategieën**

Algemeen

Afhankelijk van discussielocatie, het gebied, de organisatie, de belangen die in het spel zijn, etc., worden de voorgestelde strategieën uit de Visie Stadslandschappen verschillend gewaardeerd. Er blijkt echter brede steun te bestaan voor de strategieën van Ecologie-inclusieve Planning en de Nieuwe Buitenplaatsen, waarbij deze laatste een echte *eye-catcher* was. Verder kon impliciete steun worden afgeleid uit reacties (of juist het ontbreken van kritische

reacties) op de strategieën Groene Hoofdstructuur en Openbaar groen, en in mindere mate op Vormgeven van Stadslandschappen (wat overigens ook te maken heeft met het specialistische karakter daarvan). Zeer uiteenlopend waren de reacties op het rapport Stadslandbouw: van ronduit afwijzend (in de wereld van de gangbare landbouw) tot waardierend (biologische landbouw en van de kant van RO en uit stedelijke hoek).

De discussiepartners wijzen op de samenhang, maar ook op de strijdigheid van de voorgestelde strategieën. Verder missen zij aspecten als identiteit, verstedelijkingsprocessen en maatschappelijke betrokkenheid in de strategieën. Ook geven ze aan, dat doel en middelen soms door elkaar lopen.

De discussiepartners vragen ons, in de verdere uitwerking prioriteiten te stellen voor de verschillende strategieën en criteria te hanteren voor de verschillende prioriteitskeuzen. Als criteria worden genoemd: ecologische en planologische bescherming, financieringsmogelijkheden, toegankelijkheid, bereikbaarheid en draagvlak.

Commentaar

Op grond van het discussietraject en andere signalen kan niet zonder meer gesteld worden dat bepaalde strategieën uit de Visie Stadslandschappen niet zullen worden voortgezet. Dit is afhankelijk van de aard van de problematiek, de locatie, de bestuurlijke en maatschappelijke situatie en dergelijke. Daarom wordt in de Balans met de experimenten en proefprojecten die verbonden zijn aan de stimuleringsregelingen nadrukkelijk flexibiliteit ingebouwd en mogelijkheden geboden aan derden om zelf invulling te geven aan projectvoorstellen.

Strategieën toevoegen

In de discussie wordt ervoor gepleit, strategieën toe te voegen. Genoemd zijn:

- een strategie van landschapsinclusieve planning: planning waarbij bestaande en toekomstige kenmerkende landschapswaarden in het stadslandschap uitgangspunt zijn;
- een strategie gericht op communicatie met en gedragsbeïnvloeding van bewoners, gebruikers en beslissers;
- een strategie gericht op kennis-infrastructuur en kennisvertaling;
- een strategie gericht op de realisatie en uitvoering van stad-land beleid.

Commentaar

In de Balans is er niet voor gekozen strategieën toe te voegen, maar de Balans biedt wel mogelijkheden aan partijen om in onderzoek, experimenten en proefprojecten de gewenste accenten in te brengen (stimuleringsregelingen en onderzoeksprogramma stad-land).

Hieronder gaan we in op de opmerkingen die gemaakt zijn over de zes afzonderlijke strategieën.

7.1 Ecologie-inclusieve planning

De strategie ten aanzien van Ecologie-inclusieve planning ontmoet veel steun en wordt zeer waardevol geacht. Kritiek is er op de uitwerking en diepgang, die nog onvoldoende zijn. Het accent ligt nu op water en biostromen; de aandacht zou ook uit moeten gaan naar mens en maatschappij (verkeer, mobiliteit, recreatieve infrastructuur).

Er is brede steun voor de regionale schaal van aanpak. Er wordt gewezen op de noodzaak om al bij de start van planningsprocessen uit te gaan van integrale criteria en doelstellingen. Ook vereist de Ecologie-inclusieve planning gelijkwaardige weging van groene en stedelijke functies

LNV zal een duidelijk standpunt moeten innemen: de duurzaamheid van het fysisch-geografisch complex zal centraal moeten staan en moet richting geven aan toekomstig beleid. Het is nodig dat de partijen het belang daarvan beseffen. Daartoe is een forse inzet van kennisinstrumenten onontbeerlijk: onderwijs, voorlichting en voorbeeldprojecten.

Commentaar

De Balans Visie Stadslandschappen stimuleert anderen tot het initiëren van projecten door mogelijkheden te bieden in het kader van o.a. stimuleringsregelingen en (de programmering van) onderzoek.

7.2 Vormgeving van Stadslandschappen

De strategie Vormgeving van Stadslandschappen is breed in discussie gebracht, maar is voornamelijk door specialisten en materiedeskundigen opgepakt. Door velen wordt deze strategie als waardevol gezien; toch blijkt dat dit thema vooral op de achtergrond speelt. Vormgeving en architectonische kwaliteit worden in de praktijk minder relevant gevonden door besluitvormers.

Sommigen betwijfelen ook of vormgeving wel een zaak is die op rijksniveau speelt. Vormgeving, zo wordt gesteld, vereist een regionale en procesmatige aanpak, gericht op de lange termijn. Anderen stellen voor een rijksbouwmeester aan te stellen voor architectonische kwaliteit en identiteit van Stadslandschappen.

In de opvattingen van de insprekers moet LNV zich voortdurend richten op de maatschappelijke bewustzijnsvergroting ten aanzien van de architectonische kwaliteit en identiteit van de Nederlandse (stads)landschappen. Uit de reacties blijkt dat LNV de beeldvorming moet stimuleren en moet uitdagen tot vernieuwend handelen in de stad-landrelatie. Er wordt voorgesteld om naar analogie van de Nota Landschap te komen tot «criteria/aandachtspunten voor de regionale planvorming».

Ten slotte merkt men op, dat er een relatie moet worden gelegd met het architectuurbeleid. Bij het ontwerpen aan Stadslandschappen dienen naast landschapsarchitecten ook stedenbouwkundigen te worden ingeschakeld.

Commentaar

Vormgeving van Stadslandschappen en Ecologie-inclusieve Planning zijn strategieën die een vertrekpunt moeten zijn voor planning en beleid in het stadslandschap. Bij de vormgeving ligt het accent op het regionale niveau, waar vaak al door verschillende disciplines wordt samengewerkt, zoals landschapsarchitectuur en stedenbouw.

Wat betreft de verantwoordelijkheid van het rijk, verwijzen we naar de «Notitie over het rijksbeleid inzake ruimtelijke kwaliteit». Een belangrijk element daarin is het instellen van tijdelijke platforms om een kwalitatief hoogwaardige ruimtelijke vormgeving te bewerkstelligen van grote infrastructurele bouw- en groenprojecten waarvoor het rijk verantwoordelijk is, en waar het rijk zelf bij de uitvoering betrokken is.

Het rijk zal bovendien naar aanleiding van het thema «intensief en meervoudig ruimtegebruik» uit de beleidsbrief Ruimtelijke Kwaliteit (TK) een stimuleringsprogramma opzetten dat direct van belang is voor de relatie tussen stad en land. Daarnaast zal in de samenwerking tussen OCW, VROM, V&W en LNV in het zgn. Platform Architectuurbeleid de nodige aandacht worden besteed aan Stadslandschappen.

7.3 Groene Hoofdstructuur

De Groene Hoofdstructuur staat inhoudelijk buiten elke discussie. De activiteiten zullen moeten worden gericht op prioritering, realisering, handhaving en integratie van sectorale hoofdstructuren. Om voldoende maatschappelijk draagvlak te creëren, zullen robuuste groenstructuren echter wel toegankelijk moeten blijven. Veel discussiepartners wijzen op de relatie met de EHS. Zij merken daarover op dat deze uitgebouwd moet worden naar groenstructuren waarin, gewoond, gewerkt en gerecreëerd kan worden. Wel wijzen zij erop dat deze uitbreiding niet ten koste van de EHS mag gaan.

Andere aandachtspunten die uit de discussie naar voren komen, zijn nog de eventuele strijdigheid van de Groene Hoofdstructuur-strategie met de ecosysteemindeling, het feit dat voldoende middelen ontbreken, dat wet- en regelgeving nog ontbreekt. Voorts stuit de realisatie van de GHS bij gemeenten op gebrek aan kennis over natuur.

Commentaar

Het bevorderen van de toegankelijkheid van groen is één van de aandachtspunten in de Balans. De benadering in de Balans gaat uit van een totaal groen-systeem waarvan zowel de EHS als de lokale groenstructuren deel uitmaken.

7.4 Openbaar Groen

Uit de discussie over het themarapport Openbaar Groen blijkt algemeen dat men de doelstelling en inhoud onderschrijft. Het optimaliseren van de kwaliteit van Openbaar Groen betekent volgens velen aandacht voor structuur, goede vormgeving, robuuste omvang en koppeling met het groen in het

buitengebied. De insprekers geven aan dat het beeld van uitsluitend gecultiveerd groen in de stad en natuurlijk groen buiten de stad tot het verleden behoort.

Verder wordt benadrukt dat er bestuurlijk gezien meer draagvlak voor openbaar groen moet komen, en meer aandacht voor functies en kwaliteiten van openbaar groen. Dit kan onder meer bereikt worden door gerichte aandacht te besteden aan het vakmanschap van professionele werkers in het groen en door het inzicht te vergroten in de normering van groen: welk groen is kwalitatief hoogwaardig, welk is dat minder?

Ook hier is «samenhang» een terugkerend thema. Men acht een goede samenhang noodzakelijk tussen het groen in en buiten de stad en vraagt de steun van LNV om die te bewerkstelligen. De discussiepartners vinden dat goede groene en blauwe verbindingen topprioriteit moeten worden, vinden dat het denken in groene en recreatieve netwerken moet worden bevorderd.

Er is niet alleen aandacht nodig voor nieuw te realiseren groen, maar ook voor het onderhoud en beheer van het bestaande groen (cultuurmonumenten). Ook de relatie tussen beheer en ontwerp vereist meer aandacht; deze relatie is onderbelicht in de Visie Stadslandschappen. Tot slot wordt aangegeven dat er gezocht zal moeten worden naar financiële middelen voor het toekomstige groenbeheer.

Commentaar

Ook voor Openbaar Groen geldt dat de aansluiting op het groen in het buitengebied van groot belang is, zowel vanuit ecologisch als vanuit recreatief standpunt. Beheer is overigens inderdaad een zorgpunt; gemeenten zullen hiervoor zelf middelen moeten vrijmaken.

7.5 Stadslandbouw

Het themarapport Stadslandbouw heeft veel aandacht getrokken. De reacties waren zeer uiteenlopend, van afwijzend tot kritisch waardierend. In het algemeen heeft men moeite met de gehanteerde terminologie en landbouwtyperingen in het themarapport.

De critici – vooral afkomstig uit de (organisaties van) «gangbare landbouw» – uiten twijfels over de geschetste kansen voor stadslandbouw. Ze waarschuwen voor overschatting, en vinden dat het themarapport zou moeten worden herschreven vanuit een agrarisch perspectief, en meer zou moeten worden gebaseerd op de markt. Er zou een grondiger analyse moeten worden uitgevoerd van de stadslandbouw. In dit kader wordt ook gewezen op het WRR-rapport Grond voor Keuzen, waarin ook rekening wordt gehouden met internationale aspecten.

De discussiepartners die positiever stonden tegenover stadslandbouw (vertegenwoordigers van biologische landbouw, RO en gemeenten) wijzen op de mogelijkheden die deze landbouwvorm biedt om de functie van landbouw te verbreden, en zien er kansen in om de leefbaarheid van het platteland in stand te houden. Ook onderschrijven zij het nut van een indeling naar bedrijfstypen en -stijlen.

Wel vragen zij extra aandacht voor de verschillende opvattingen over de landbouw in relatie tot verstedelijking. Deze zouden meer kunnen worden uitgewerkt. LNV zou zich in dat kader moeten inspannen om ruimtelijke ontwikkelingsvisies voor de landbouw uit te werken en deze effectief moeten inbrengen bij integrale stadsplanning. Ten slotte ziet men mogelijkheden om de kansen voor stadslandbouw te vergroten door deze in een duurzamer RO-kader te plaatsen.

Commentaar

De kansrijke elementen uit de strategie Stadslandbouw vinden hun plaats binnen andere kaders en projecten zoals bijvoorbeeld het programma Beheer en het Stimuleringskader.

7.6 Nieuwe Buitenplaatsen

Een onbetwiste eye-catcher uit de strategieënreeks van de Visie Stadslandschappen zijn de Nieuwe Buitenplaatsen (niet te verwarren met nieuwe landgoederen). Ze worden perspectiefrijk en controversieel geacht. Nieuwe Buitenplaatsen zullen met strikte eisen moeten worden omgeven om nadelige effecten als extra mobiliteit te beperken. Aandachtspunt is ook de balans tussen de private en publieke kant. De druk van de markt moet niet overheersend zijn.

De discussiepartners zien een duidelijke aanjagende en voorwaardenschepende rol voor het rijk. Men wijst echter ook op de noodzaak om regiospecifiek en samen met provincies en gemeenten de nieuwe buitens uit te werken. Ook wordt ervoor gepleit samenhang aan te brengen met de strategieën van stadslandbouw en de GHS.

Aan de hand van experimenten zal moeten worden verduidelijkt, wat de maatschappelijke meerwaarde van nieuwe buitenplaatsen is. In elk geval vinden de discussiepartners aandacht nodig voor de lokalisering van nieuwe buitens, en de eventuele relatie met plattelandsvernieuwing.

Commentaar

Het is duidelijk dat nieuwe buitens een controversieel karakter hebben, en dat ze enkele positieve maar ook negatieve aspecten hebben die op dit moment nog niet goed in te schatten zijn. Daarom wordt deze strategie nader uitgewerkt in een experiment. De Balans geeft aan hoe dit experiment tot stand kan komen.

Opmerkingen over recreatie

8 In de discussie blijken velen de recreatie te missen als invalshoek in de Visie Stadslandschappen. Door meer aandacht te besteden aan de recreatiemogelijkheden binnen de planningsstrategieën van de Visie Stadslandschappen, zullen de recreatiemogelijkheden van burgers beter worden gegarandeerd. Zo wordt gewezen op het belang om een verbinding te leggen tussen de Visie Stadslandschappen en het project «Recreatie dicht bij huis».

De moderne recreatie omvat een combinatie van een groot aantal stad- en landgerichte recreatievormen en activiteiten. Ook in die zin zijn stad en land

hechter dan ooit met elkaar verweven. De insprekers vragen op dit punt een grondige analyse.

Er worden in de reacties ook diverse aandachtspunten aangegeven voor de manier waarop het thema recreatie zou moeten doorwerken in de Balans. Men is bijvoorbeeld van mening dat recreatie die afhankelijk is van openbaar groen, zich niet in de eerste plaats richt op stilte en natuur, zoals werd verondersteld in de Visie. Deze recreatie richt zich op vrij te betreden open ruimte. Men wijst erop dat voorzieningen voor dagrecreatie, watersport en verblijfsrecreatie dan ook ingrijpende aanpassingen vergen van de inrichting van het landelijke gebied. Voorts wordt gesteld dat de behoefte aan toerisme en recreatie in het landelijk gebied groeit en de druk daarop toeneemt. Tegelijk worden de grenzen tussen agrarisch en recreatief gebruik van het landschap steeds harder.

Een bijzonder aandachtspunt is het gebrek aan goede recreatieve verbindingen. Als er al paden aanwezig zijn, zijn ze vaak gebrekkig, en nodigen niet uit tot gebruik. Er is meer aandacht nodig voor aantrekkelijke routes (voor fietsen en wandelen; er wordt bijvoorbeeld gepleit voor zgn. «public footpaths») die beginnen in en leiden tot het centrum van steden.

Opgemerkt wordt dat recreatie zich niet uitsluitend afspeelt op stadsgewestelijk niveau. De week- en weekendrecreatie overstijgt dit schaalniveau en zelfs landsgrenzen.

Commentaar

De inspraak over recreatie wordt in de Balans vertaald naar onderzoek op dit gebied, en er wordt ingezet op (aanvullende) routes als onderdeel van de groenstructuur.

Opmerkingen over realisering en instrumenten

9

Verbetering financiële positie groen nodig

Alle partijen zijn het erover eens, dat het groen financieel een zwakke positie heeft. Er wordt opgemerkt dat de VSL alleen in (te) algemene termen ingaat op de financiering van groen en volstaat met het principe «rood betaalt groen». De discussiepartners vinden dat de kosten voor beheer en onderhoud van bestaand en nieuw groen onderbelicht blijven, evenals de grondpolitiek als factor bij de realisering van groenprojecten. Er wordt gesteld dat LNV te weinig aandacht besteedt aan beheer en onderhoud van bestaand groen, en dat de financiële bijdragen verhoogd moeten worden.

In de reacties worden de volgende oorzaken genoemd voor de zwakke financiële positie van groen. Groen heeft in de eerste plaats een gering financieel rendement. In de tweede plaats is de positie van groen verder verzwakt doordat in de financiële verhoudingswet 1984 de factor woonruimten (te) dominant is. Daardoor liggen de gemeentelijke prioriteiten vooral bij woningbouw en verhardingen. Openbaar groen is daardoor vaak sluitpost. In de derde plaats zijn het grondbelcid en het grondverwervingsbeleid momenteel ontoereikend: ze geven geen mogelijkheden om grondaankopen en grondexploitatie voor groen en verstedelijking beter op elkaar af te stemmen.

Er is niet alleen kritiek; veel discussiepartners noemen ook mogelijke oplossingen. Hoe kunnen we bijvoorbeeld bereiken dat groen in economisch opzicht meer gewaardeerd raakt? Een eerste mogelijkheid is een stelsel van groennormering voor kwantiteit en vooral kwaliteit. Ook moet het principe «rood betaalt voor groen» worden toegepast: bij verstedelijkingsprojecten moeten bijvoorbeeld ook middelen worden vrijgemaakt voor groenaanleg. Verder is het essentieel dat een regionaal grondbeleid wordt gevoerd; dat moet geïntegreerd worden ingezet voor zowel stedelijke als landelijke gebieden. Ook wordt van verschillende kanten opgemerkt dat de wet Voorkeursrecht Gemeenten ook voor groen dient te gelden. Aan integratie van grondbeleid zitten volgens sommigen wel haken en ogen: grond voor groene functies zou betaald moeten worden met rode prijzen. Op de middellange termijn is het wenselijk om toe te groeien naar zowel geïntegreerde herinrichtingsinstrumenten als naar geïntegreerde financieringsmechanismen, waarbij het Groenfonds een rol zou kunnen spelen.

Verder wordt de suggestie gedaan om bij stads- en dorpsuitbreiding een vergelijkbare aanpak te volgen als bij ontgrondingen. Na uitbreiding is de gemeente verantwoordelijk voor een goede landschappelijke, recreatieve en ecologische afwerking van de wijk. Een dergelijke vorm van compensatie kan ook breder worden toegepast door (economische) activiteiten die op de één of andere manier natuurwaarden aantasten, te belasten met herstel. Tenslotte wordt de suggestie gedaan dat, als de provincies bedrijven die met respect voor de groene open ruimte in het gebied iets willen ondernemen actief benaderen, nieuwe geldstromen op gang gebracht kunnen worden.

Commentaar

De Balans maakt duidelijk dat het Rijk bij toekomstige verstedelijking het noodzakelijk vindt dat hiermee ook groene investeringen gepaard gaan. Regionaal en lokaal groen en het beheer daarvan is een verantwoordelijkheid van andere overheden. Verder wordt in de Balans gewezen op initiatieven op fiscaal gebied die nog nader moeten worden uitgewerkt en beoordeeld in het kader van de activiteiten van de werkgroep vergroening van het fiscale stelsel.

Instrumenten en wetten

Om de stadslandschappenbenadering in de praktijk te kunnen brengen, is een uitgebreide reeks instrumenten nodig, zo blijkt uit de reacties. Het kunnen bestaande of nieuwe zijn, het kunnen gekoppelde of afzonderlijke instrumenten zijn, afhankelijk van het gebied en de aard van de problematiek. Sommige organisaties verwachten van de Balans dat daarin wordt aangegeven waar en in welke situaties instrumenten geïntegreerd kunnen worden. Anderen stellen dat gescheiden instrumenten en wetgeving nauwelijks problematisch zijn voor het werken met stad-landconcepties. LNV moet met andere overheden inventariseren welke instrumenten en subsidies in Stadslandschappen kunnen worden ingezet, en ze toepasbaar maken en koppelen aan voorbeelden. Als mogelijkheden worden genoemd: Landinrichting, PPS, Erfpacht, Landschapsverzorgingsbijdrage, Groenfonds en gebiedsgericht beleid, grondbeleid, plattelandsvernieuwing en de realisering van SGP's, EHS en grote boslocaties. Ook is

het nodig om wetten te toetsen op hun toepasbaarheid in het stadslandschap, bijvoorbeeld de Landinrichtingswet en de wet Voorkeursrecht Gemeenten.

Een andere suggestie is, dat LNV op zoek moet naar partners om het LNV-beleid op het gebied van o.a. nieuwe buitenplaatsen van de grond te krijgen. Hierbij kan gedacht worden aan grote industrieën. Voorts moet LNV ervoor zorgen dat de nieuwe benaderingswijze doorwerkt in onder andere streekplanherzieningen, bestemmingsplannen en dergelijke. LNV moet daartoe vanaf de vroegste planningsfase al de samenspraak met rood aangaan.

Van veel zijden wordt onderkend dat Landinrichting een zeer geschikt instrument kan zijn voor herinrichting van stedelijk én landelijk gebied, hoewel de dynamiek van landinrichting en verstedelijking vooralsnog niet op elkaar zijn afgestemd. Op termijn zou evenwel gestreefd kunnen worden naar één flexibele vorm van herinrichting.

Commentaar

Het uitgangspunt in de Balans is het vigerende beleid en het bestaand wettelijk kader. Vele wetten en regelingen bieden, mits de bestuurlijke wil aanwezig is, voldoende mogelijkheden om de relatie stad-land te optimaliseren (bijvoorbeeld het RO-kader). In de Nota Dynamiek en Vernieuwing is ondermeer aangekondigd dat het landinrichtingsinstrumentarium herijkt zal worden. In deze herijkingsoperatie Landinrichting wordt ondermeer gezocht naar een flexibeler en meer op de stad-landproblematiek toegesneden inrichtingsaanpak.

Proefprojecten en gebiedsgerichte aanpak

Er is behoefte aan uitwisseling van informatie, aan mogelijkheden om kennis te nemen van elkaars instrumenten, en er is behoefte aan creatieve toepassingen. In veel reacties wordt dan ook gevraagd om proefprojecten en stimuleringsbijdragen van het rijk (en ook van anderen). Daarbij wordt met name ook aangedrongen op een gebiedsgerichte aanpak, waarbij een actieve overheid aansluiting zoekt bij private initiatieven in gebieden. Het provinciale bestuursniveau zou samenwerking moeten organiseren en regisseren in de vorm van bondgenootschappen tussen steden, buurgemeenten, waterschappen, institutionele en particuliere organisaties en (gedeconcentreerde) rijksdiensten.

Commentaar

In een aantal experimenten kunnen ruimtelijke oplossingen, instrumenten en financiering in de praktijk worden onderzocht. Daarbij wordt gedacht aan zowel gebiedsgerichte instrumenten in het kader van proefprojecten, als aan experimenten met nieuwe buitenplaatsen. Mogelijkheden daartoe worden geboden door het openstellen van een aantal stimuleringsregelingen.

Relatie met maatschappelijke vraagstukken

Sommige discussiepartners missen in de VSL de relatie met de uitvoeringspraktijk. De uitvoering van aanleg en beheer heeft onder meer relaties met politieke en maatschappelijke vraagstukken als werkgelegenheidsvoorziening (o.a. Melkertbanen), sociale werkvoorziening, wijk- en buurtbeheer en sociale vernieuwing.

Commentaar

In de Balans wordt die koppeling met werkgelegenheid niet gelegd, wel wordt gewezen op de bijdrage van een goed functionerend Stadslandschap aan een hoogwaardig woon-, werk- en leefklimaat waarin ook bedrijven zich graag vestigen. De Balans legt in het algemeen het accent op de ruimtelijke implicaties.

10

**Opmerkingen over kennis
en onderzoek**

Kennisinfrastructuur

Er is behoefte aan een hecht kennisnetwerk om de kennis uit onderzoek, onderwijs en praktijk beter te benutten. In de discussie wordt met name de behoefte genoemd aan een betere kennisdoorstroming van en naar gemeenten. Overigens wordt opgemerkt dat ook bij het opstellen van de Visie Stadslandschappen onvoldoende gebruik is gemaakt van de kennis die in het verleden is opgebouwd.

Commentaar

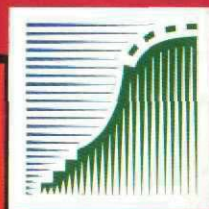
Een betere benutting en uitwisseling van kennis is van groot belang. In de Balans wordt daarom gewezen op de faciliterende rol van het rijk. Het is zinnig om ten behoeve van het onderwijs ook in de Natuur- en Milieueducatie aandacht te besteden aan Stadslandschappen. VNG en het rijk hebben onlangs gezamenlijk het initiatief genomen om de kennisdoorstroming van en naar gemeenten te verbeteren.

Nieuwe onderzoeksthema's

In het algemeen is er behoefte aan meer en diepgravender analyse van de stad-landprocessen. Ook wordt onderzoek gewenst naar de kansen en bedreigingen die er zijn om multifunctionele groen-rode zones te scheppen, die zich ook nu op veel plekken tussen stad en platteland en tussen steden onderling bevinden. Verder wordt er veel aandacht gevraagd voor de economische betekenis van groen. Hieronder vallen enerzijds onderzoek naar de invloed op de waarde van onroerend goed, en naar de betekenis van groen voor het vestigingsklimaat, anderzijds onderzoek naar kwaliteits- én waardebeoordeling van groen (het opstellen van een waarderingssysteem). Daarmee samenhangend is er behoefte aan onderzoek naar het compensatiebeginsel. Verder wordt onderzoek gewenst naar «de mens in het stadslandschap» als gebruiker van het landschap. Bijvoorbeeld: welke recreatiebehoeftes zijn er? Hoe ziet de top van de woningmarkt er uit? Ook de rol van grondeigenaren in de stad-landprocessen wordt expliciet genoemd. Bovendien is er duidelijk behoefte aan een goede evaluatie- en monitoringsmethodiek voor processen die zich in het stadslandschap afspelen.

Commentaar

De genoemde onderzoeksvragen worden meegenomen in het kader van de onderzoeksprogrammering Stad-Land.

Uitgave

Balans Visie Stadslandschappen
LNV directie Natuurbeheer

Teksten

André Perik

Tekstredactie

Taalcentrum VU

Grafische vormgeving

De Rotterdamsche Communicatie Compagnie

Druk

Van de Rhee, Rotterdam